

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל

הרב יצחק יוסף שליט"א

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

העלון השבועי פר מצורע - שבת הגדול תשפ"ד

מאמר השבוע

הרב אברהם רחמים

פה סח – בבקשה לפנות את הבית!

השיב לו הרב אמור נא לי כאשר אתה נצרך להכין שיעור בישיבה כמה זמן לוקח לך להכין את השיעור השיב לו: 'להכין שיעור בישיבה כ-3 או 4 שעות'.

'וכשאתה נצרך להגיש איזה דבר מוסר כמה זמן זה לוקח לך?' השיבו גם קרוב לשעתיים שלוש.

שאלו: 'וכשאתה מבקש לדבר כמה מילים בעלמא, כמה זמן לוקח לך להכין את הדיבור?'... 'וכאן החכם נעמד תמהה'.

אמר לו הרב: 'לי לוקח להכין גם כמה שעות...' ע"כ.

אכן, אדם שמכין תדיר את הדיבור שהוא מוציא מפיו אין פלא שדבריו יהיו נשמעים ומקובלים באוזני כל!

מתוך פרשת השבוע נוכל לקבל טיפ קטן ומיוחד בעניין הדיבור – 'כיצד לנהוג כאשר אדם רואה רע אצל הזולת!'

פעמים שאדם רואה בזולתו רעה או דבר הטעון שיפור. לשונו מתעוררת, מתגברת כארי ואינה יכולה להתאפק מלפרוץ את חומות השניים והשפתיים. מתגלגלת בפה בפזיזות ובגמישות ופולטת את הארס – את מילות הביקורת. כך כאשר האדם שותל את הערות אלו באוזני חברו אוזי הפירות שצומחות מן הערות אלו – באושים.

מקבל הביקורת מתעצבן ומתעצב יחדיו ואת החץ הנשלח אין להשיב. תוצאה: האחוה והרעות מתפוררות ומתפוררות להן ברוח מצויה. פעמים אחרי מעשה, הנוק גדול ועצום. אדם מצליף בשתי ידיו על מצחו, ובלבו: 'טעות! הייתי צריך לתפוס את הלשון חזק, לדרוך עליה עם שתי הרגליים'. אך שוב, 'החץ' כבר נשלח ואין להשיבו.

ובדיוק כאן, לפני שאדם בא לגלות את נגעי חברו אפילו לעצמו וכל שכן לזולתו, לפני שאדם בא לתת ביקורת לזולת על מעשיו ועל כל אשר יש לו, באה התורה ונותנת לאדם עצה מתוקה. עצה שבכוחה למנוע מלגלות את חסרון החבר. עצה שבכוחה להועיל לזולת לקבל את הגילוי המדהים שלך במציאת 'החמץ שברשותו'. עצה אשר לכל הפחות תוכל למזער את גודל הנוק כאשר הביקורת לא תתקבל.

אומרת התורה: "אתה טוען שבחברך יש 'נגע', הוא טורדני; הוא מאחר לעבודה; הוא מדבר יותר מדי במקומות הלא נכונים וכמובן, אינך יכול לשתוק על כך. עצור! לפני שאתה משגר את הטיל האטומי, המתן רגע אחד!

נמצאים אנו סמוך ונראה לחג הפסח, ערב שבת פרשת מצורע.

המתבונן יוכל להבין כי לא לחינם פרשיות השבוע הנמצאות סמוך לחג החירות עוסקות בענייני צרעת וטהרת המצורע, באשר נגעים אלו באים אל האדם מחמת דיבור אסור שמוציא מפיו.

אבותינו – עם ישראל, היו משועבדים במצרים והקב"ה ברחמיו גאלם ומבית עבדים הוציאם. אכן, סיבת השיעבוד במצרים והגאולה ממנו, היה גם הוא בעבור מצב 'שמירת הלשון'.

כאשר משה רבינו ירד לראות בסבלות אחיו במצרים נאמר: 'וירא משה ויאמר אכן נודע הדבר' – פרש"י: דאג לו על שראו בישראל רשעים דלטורין, אמר מעתה שמא אינם ראויין להיגאל.

אכן נודע הדבר – נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שבועים אומות להיות נרדים בעבודת פרך, אבל רואה אני שהם ראויים לכך. ע"כ.

לא רק השיעבוד נגרם בשל 'הלשון' אלא הדרך בה נגרם לעם ישראל להיות משועבדים במצרים הייתה גם היא קשורה אל הפה שנאמר 'ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך'. דרשו חז"ל: 'כ"פ רך'. דהיינו, מידה כנגד מידה – על ידי החטא בפה שהיו מדברים אחד בפה ואחד בלב, נגרם להם שיכשלו 'בפרך' – צדו אותם על ידי דיבור, שהמצרים דברו איתם אחד בפה – לשון רכה, 'מי שיעבוד יקבל שכר רב...' ואחד בלב – על מנת לשעבדם.

אכן, אף זכו לגאולה על ידי שמירת הפה כדברי חז"ל: בשביל ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים... והרביעי הוא בשביל שלא היו בהם דלטורין (מלשינים), וכיצד? שהרי משה רבינו מודיע לזקני ישראל שהוא בא בשליחות הקב"ה להוציא את ישראל ממצרים, ולא נמצא אחד מישראל שהלך והלשין אל פרעה.

מספרים על הרב אהרן לייב שטיינמן (ספר חכימא דיהודא) שבאחד מן הימים השמחים היה עמו אחד מן החכמים הידועים שהוא שנון בדיבור, יש בו היכולת להרצות דברים בפני קהל שומעים בטוב טעם ודעת בצורה נעימה ומיוחדת. הלה ראה כי יש עת רצון לפני הרב ופנה אליו בשאלה אישית – כבוד הרב כיצד זה שהרב מדבר בציבור כמה מילים וכולם שומעים וקשובים, אף על פי שהרב אינו מדבר בצורה מיוחדת כאחד הנואמים ואילו אני, שהקב"ה חנן אותי ביכולת דיבור אין דברי נשמעים כמו הרב.

המשך בעמ' 6

להקדשת העלון לברכה הצלחה
ורפואה ולעילוי נשמת יקיריכם
היכנסו לאתר כתר תורה ketertora.co.il
ולחצו על הלינק לתרומה. וכתבו בקשתכם

לשאלות בהלכה חייגו
02-5408030
משעות הבוקר ועד 12:00 בלילה

דיני ומנהגי ליל הסדר

רבי שלמה יצחקי הנועד בכינויו רש"י חיבר (כך מיוחס לו) את הפיוט "קדש ורחץ כפרס יחד מגיד רחצה מוציא מצה מרור כורך שולחן עורך צפון ברך הלל נרצה".

וזה סימן לכל בית יהודי שעורך את הסדר בביתו שידע היכן הוא עומד. וראוי לשורר הפיוט הזה קודם הקידוש ומעורר שמחה בזה אצל ילדיו (וראיתי בילקוט יוסף חלק ג עמוד פג שאביו מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל היה משורר את החרוזים הללו בנעימה וכל פעם בלחן (מקאם) אחר, כדי לעורר את המסובין, והביא שיש שכתבו שיש בזה סוד ע"ש).

קדש

א. תיקף שיבוא לביתו ימחר לעשות הקידוש (כך כתב בשולחן ערוך ולא ימשך בדברי חול יותר מדאי).

ב. **שיעור היין שבכוס**, ידוע שיש לשנות לכתחילה רביעית והיינו 81 סיס, והנה בשולחן ערוך סימן תעב סעיף ט' כתב: שיעור הכוס רביעית, וישתה כולו או רובו וכו', והנה מה שכתב "כולו" היינו שיעור רביעית, ומש"כ "רובו" היינו כמלא לוגמיו (דהיינו רוב רביעית, כמבואר בשולחן ערוך סימן רעא סעיף ג') ולפי"ז אפילו לכתחילה אין חיוב לגמור הכוס כולו אלא העיקר שישתה שיעור רביעית.

והנה הבית יוסף הביא דעת הרמב"ן שבכוס גדול שמחזיק כמה רביעיות ישתה לכל הפחות רובו ולכתחילה ישתהו כולו, וכפי שפירשו הב"ח והפ"ח בדעתו ע"ש.

אלא שהשו"ע פסק בסתם דרב"ח כהרמב"ן והביאו רק בשם יש אומרים, ושאינו צריך לשנות רוב הכוס, (וראה למרן הראש"ל רבי יצחק יוסף מש"כ בזה בילקוט יוסף פסח ג' עמוד רב).

ומכל מקום ודאי שלכתחילה לא יקח כוס גדולה מדאי אלא יקח כוס שיש בה מעט יותר משיעור רביעית דהיינו 90 סיס וכן יוכל לגמור כל הכוס ללא טורח. וכן ראיתי שכתב בפרי מגדים (שם מש"ז סק"ח).

ג. **כוס של אליהו הנביא**. ראיתי בספר פסח מעובין לבעל הכנה"ג (פרק ד סעיף קפב) שכתב וז"ל: וראיתי לקצת אשכנזים שנהגו להניח בשולחן כוס אחד ריקן חוץ מן הכוסות הצריכים למסובים בשולחן, להריק כל הנשאר מכוסות המסובים שם, וקורין אותו כוס של אליהו הנביא זכור לטוב, והנאני המנהג הזה וכן אני נוהג, ומשיורי כוסות הללו הניתנים בתוך הכוס הזה אני שותה בתוך הסעודה ע"כ.

ולפי מה שכתבתי באותו ב' יש לפרש בדבריו דמיה שהיו מוריקים מה שנשאר מהכוסות לתוך הכוס של אליהו הנביא מיירי שהיה להם כוס גדול שמכיל הרבה יותר מרביעית והיו שותים רוב הכוס כעיקר דין השולחן ערוך, או אפילו אם היה להם כוס שיש בה מעט יותר מרביעית אך אירע שחלק מהמסובים לא שתו "כל" הכוס ולאותם אלו יש את הכוס המיוחד לאלהו הנביא שהיו מוריקים מה שנשאר לתוכה.

אבל לכתחילה הראוי כמו שכתבתי שיקחו כוס מעט יותר מרביעית וישתה כל הכוס, ואפילו הכי ייחד כוס לאלהו הנביא בכדי שאם יהיו חלק מהמסובים ששיתרו משקה בכוס יוריקו אותו לכוס הזאת.

ד. כתב הב"ח שם, דאפילו לכתחילה אין צריך למלא כל הכוס ממש, אלא ימלאנו עד רובו דזה נקרא גם כן כוס של יין. וכן שמעתי מהרה"ג דעזון בן משה שליט"א בשם חכם בן ציון אבא שאול זצ"ל

ושכך ראה מעשה אצל הגריש"א זצ"ל בכוס של ברית מילה (וכן ראיתי להרב יהודה צדקה זצ"ל בכוס של חופה) ושאותם הממלאים הכוס על גדותיו טועים ואין צורך בזה כלל כי אם בכוס של הבדלה וכמש"כ ב"ח הרמ"א בסיומן רצו ע"ש.

ומזה הטעם כתבתי שיקח כוס שיש בה מעט יותר מרביעית בכדי שאם יקח כוס שיש בה שיעור רביעית ממש יצטרך למלא אותה כולה וכשיבואו לשנות בהסיבה יכול לבוא לידי שפיכת מעט מן היין, אולם אם יקח כוס שיש בה מעט יותר מהשיעור ולא ימלא אותה כולה אזי לא יבוא לידי שפיכה ויוכל לשנות שיעור רביעית בשלימות.

אולם הפרי חדש שם כתב לפרש בדעת הב"ח דמשום מצוה מן המשך בעמ' 3

בעניין כשרות טבק לנרגילה בפסח

לכבוד בחורו היקר והנעלה ד.פ. הי"ו

אחדשה"ט, נשאלתי מוכן הבוקר מה הדין לגבי כשרות הטבק לנרגילה בפסח? והשבתי לך שהמשנ"ב (סי' תס"ז ס"קלג) כותב "כי הטבק דרך לשרותו בשכר בקצת מקומות וצריך לסגורו בחדר או לעשות מחיצה לפניו" ואח"כ המשנ"ב הביא את הח"י אדם שאומר שאת הטבאק להרהר מלחלים בין נסך ויתכן שזה יהיה אסור כל השנה וסיים במשנ"ב "אבל עתה יש לחקור אצל האומנים אם עושין כן".

והנה אכן חקרתי אצל האומנים אין מייצרים את הטבק לנרגילה והוא יש לה כשרות לפסח וכדלהלן.

אקדים ואומר שהנרגילה מחולקת לשלושה חלקים: ראש, גוף, וכד. מצידו העליון של הגוף מחובר הראש ומצידו התחתון הכד. מהגוף יוצא צינור המשמש לשאיפת העשן. ברוב הנרגילות שניתן למצוא בישראל כולו גם השפץ (סוג של מלקחיים המשמשים להדלקת וסידור הגחלים). בנרגילה הטבק מופרד מהגחל בעזרת נייר אלומיניום (נייר כסף) מחובר כדי לעכב את השריפה, כאשר הטבק נשרף בהדרגה מחום הגחל. בתהליך הפתיחה מגיע הגחל לטמפרטורה גבוהה מאוד כאשר המשען שואף את העשן לריאותיו במטרה לחמם את הטבק, כך שיוצא עשן רב. כאשר שואפים אוויר מן הצינור, נוצר ואקום בתוך הכד. אז נשאב לתוך הכד אוויר דרך הראש ודרך הטבק החם. העשן עובר דרך המים שבכד הנרגילה. לפעמים מוסיפים לכד אלמחול או חומרים אחרים (כמו סירופ, משקה מוגז או חלב)

על מנת לקבל תחושות אחרות. באזורים שונים בעולם מקובלות נרגילות בצורות שונות וכן טבק מסוגים שונים. החומרים המשמשים לעישון בנרגילה חייבים להיות רטובים או לחים. לכן מעורבב בדרך כלל טבק לנרגילה עם פי רות מיוששים למחצה. התוספות לטבק מעניקות לנרגילה את "תחוה", שכן כאשר מעשנים אותה חשים בטעם התוספת.

קיימות תערובות טבק במגוון טעמים, כגון תפוח, בננה, תות שדה, דובדבן, ורדים, מנטה ועוד. לעתים אף מעשנים "טבק" שלמעשה אינו מכיל טבק, והוא עשוי רק מתמציות פירות שונים.

על אריות הטבק, המיוצא ממקומות, כמו מצרים, ירדן, הרשות הפלסטינית, יש ציורי פירות שונים, בהתאם לטעמי הפירות שהם מתיימרים לתת, דבר המגביר את ההטעיה, בפרט שהכיתוב על האריזה הוא בערבית, ולפעמים גם באנגלית, באותיות קטנטנות, ובהרבה מהמקרים אין תרגום לעברית.

מסתבר שרוב הציבור אינם יודעים מה מכילה התערובת הבעורת בנרגילה, וחושבים לתומם שמדובר בתערובת פירות וסוכר או דבש, שאינה גורמת נזק, ולכן הם מפגינים יחס סלחני כלפי עישון נרגילות. מה שנוהג לחסור ולהטעיה.

שמו של הטבק בערבית - מעסל, שמשמעותו עשוי מדבש, והריחות המתקתים שהוא מפיק. האמת היא שמדובר בתערובת המכילה טבק על כל המשמעותיות הנובעות מכך, דיבשה (מולסה) - נוזל מתוק המופק בתהליך יצור הסוכר, בתוספת חומרי טעם וחומרים משמרים. מידע זה צויין על חלק מאריות הטבק לנרגילות, אך מהם באמת כל החומרים הנמצאים בה אין יודעים, כי אין פיקוח על כך.

כמו כן לאחר בירור אמור לי שיש בתמציות חומר שנקרא גלוקוז ויתכן שהיא הפקה מחמשת מיני דגן, וכל מי שתבחנה תעשיית הכשרות ידוע שרגילים ליצר גלוקוז מחיטה ושורה בכמה מדינות באירופה, אבל למעשה מה שכן נכון שרובא דרובא של הגלוקוז הנמצא בשוק העולמי הוא מקטניות.

אבל אין להתעלם מכך שהגלוקוז אמנם מופקת גם מחטה, אבל מותרת מעיקר הדין (עיין ביחוד דעת חלק ב' סימן ט"ב על ענין חומצת לימון, והרבה מהציפורים שם שייכים בגלוקוז. ועיין עוד במורה הלכות פסח חלק ב' עמוד תרע"ח, ובמחקרי ארץ חלק א' סוף סימן כ"ז).

וזאת ועוד, יש גם בחומרים של הטבק גם גליצרין, זה נכון שאין שום חשש חמץ, שכן, מייצרים גליצרין ע"י פיצול שמן או שומן, כי כל שמן שומן מורכב מגליצרין וחומצות שומן (Fatty Acids) ובתיאוריה אפשר לפצל שמן חיסה אבל בפועל אין עושים זאת כי אין צורך לכך. כמו כן יכול להיות מיוצר משמן קטניות, או שמן דקלים וכו' שהוא כשר לפסח, כאשר מיוצר במערכת כשרה וגם כשר לפסח.

עדיין קיימים מפעלים שמייצרים שמן מן הצומח ושומן מן החי באותה מערכת. לגבי טבק וסגירות ראתי כמה שכתבו שיש עשרות רכיבים מחמץ ולא כולם נפסל מאכילת כלב.

בנוסף יש את הענין של אחשיבה ואיסור הנאה (אפילו אם אין בו דין אחילה) שהביא הרא"ש בפסחים פ"ב ע"ל דף כא: והמשנ"ב הביא שגם חמץ שנפסל מאכילה אם אדם רוצה לאוכלו יש את דין אחשיבה וזה אסור (משנ"ב ס' תמב ס"ק מג)

ולגבי הנאה מדבר שלא ראוי למאכל כלב עיין שו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק סי' קמא) שהעלה לאיסור, וחלק עליו בספר שערים מצוינים בהלכה סי' קיב

ולענין הטבק בפסח יש היתר של הגאון הרב שלמה קלוגר בשו"ת האלף לך שלמה (או"ח סי' רה) אבל לענ"ד זה היתר דחוק ואכמ"ל, וגם את השאלה הלא הנרגילה לא בעצם אפר שרוף ואפי"ו אם הוא חמץ הוא יהיה מותר בהנאה; דנהקן לא שאתה נהנה מתערובת חמץ לפני שנהיית אפר, ואע"פ שיש נידון בפוסקים איך להתייחס לעישון האם הוא האכילה או לא וכו', הלא בנרגילה וזה"ב בסיגריט אלקטרונית אתה שואף קיטור עם הטעם של איסור, ולא עשן. והלא זיעת משקין כמשקין.

חוץ מפסח יש כמה וכמה רכיבים בסיגריט (גם אלקטרוניות) שצריכים הכשר לימות השנה כגון גליצרין כנ"ל. באופן כללי רבים טוענים שמוסיפים לסגירות כיום חומרי טעם וריח שיש בהם תרופות חמץ. ועיין עוד בהגדה של פסח מנחת אשר וייס בחלק התשובות סימן כ"ג. ואין כאן מקומו להאריך.

לא זו אלא אף זו ישנם חברות כגון Miso שהיא חברה ישראלית חדשה יחסית בשוק, המציעה גם היא תערובות עישון אשר נועדה להחליף את הטבק, בעיקר בקרב מעשני קנאבים המערבבים את התפרחת שלהם בטבק. התערובות הייחודיות של Miso מורכבת ממוספר מורכבים, כאשר ישנם 2 סוגים על המדף: Goldei Green.

תערובות ה-Goldei Green מורכבת מעלי ליקרין, חרע, נענע, דמיונה, מרשמלו, חסת בר, עלי דפנה, בזיליקום וכורכום.

תערובות ה-Goldei מביא Miso מכילה עלי ליקרין, סייג, וטיבר, דמיונה, מרשמלו, חסת בר, עלי דפנה, בזיליקום, רוזמרין.

וזאת ועוד יש תערובת עישון במגוון גרסאות שונות המכילות רכיבים שונים: תחליף הטבק הבסיסי ללא ניקוטין - תלתן אדום, מרשמלו, עלי ורד SPECIAL

התערובת הבסיסית בתוספת תמציות וניל HONEYBLEND

התערובת הבסיסית בתוספת חסת בר EARTH IMPACT

התערובת הבסיסית בתוספת תמצית וניל וחסת בר MIX

כל אלו לכאורה אין בהם תערובת חמץ אבל מי ידוע מה הם מוסיפים, אולי יש בהם חומרים שאנו לא יודעים לכן לא כדאי לעשן נרגילה בפסח בגל בעיות כשרות כאלו ואחרות.

בברכה
יגאל אלון

המשן מע' 2 - נשאלו בקו - הרב אלון בן שבת

המובחר יש למלא הכוס ממש, ולכן מי שהוא בר הכי ויודע להחזיק הכוס היטב ללא תזוזה ויודע להישמר משיפית היין טוב וראוי שיעשה כן (ויש לבעל הבית לומר לבני ביתו כעיקר הדין שלא למלא הכוס ממש, אך הוא לבדו יעשה כהפרי חדש למצוה מן המובחר באופן שהוא מנוסה בהחזקת הכוס, ואפשר גם ליתן תחתיו צלוחית לקבלת המשקה הנשפך, או טרם שישב ישתה מעט מן הכוס וימשיך באחת לשתות השאר בהסיבה).

ה. יש לרחוץ הכוס לפני הקידוש גם אם היא נקייה, לפי הסוד.

ו. מוזג את היין לכוס, ועל דרך הסוד מטיפין ג' טיפות מים וכל אחד ימוזג לחבירו כי זה דרך חירות (ואין הכוונה על עצם מזיגת היין לכוס חבירו אלא על המזיגה במים כי ינות שלהם היו חזקים והיה צריך למהול אותם במים וכל אחד היה מוהל כפי הרגלו ועל זה אומר שחבירו ימוזג לו דרך חירות וכן כתב בספר ויגד משה סימן ו' ס"ק יא' וכן משמע בחזון עובדיה "קדש" סעיף כב' שכתב שאם היין אינו חזק כמו מיין ענבים אין צורך למוזג, ובכל זאת טוב למוזג על דרך הסוד והיינו שיטף ג' טיפות מים וכמו שכתב בן בפק החיים סימן תעב' ס"ק נט').

ז. והנה יש נוהגים גם למוזג הכוס לחבירו מהבקבוק, ואשה נדה שרוצה לעשות כן לבעלה רשאית כי מה שאסרו חז"ל מזיגת הכוס לבעלה הוא דווקא מזיגת היין במים (וכן כתב הרה"ג דוד יוסף שליט"א בטהרת הבית הקצר סימן יב סעיף סח' ואילך ועל פי זה היקל בטהרת הבית בשאר משקים אפילו אם הם משכרים וכן הוא פשט הבית יוסף שכתב בן בשם הגהות מיימוניות והרא"ש בשתתקה, ומה שכתב בספר אבני שהם בדעת מרן לאסור מדלא חילק בשולחן ערוך בזה, הנה לפי כללי הפסיקה המסורים בדינו יש לומר שסמך על מה שכתב בבית יוסף, וראה בספר עין יצחק למרן הראש"ל רבי יצחק יוסף שליט"א הכלל בזה). אולם אם רוצה למוזג במים לא תעשה בפניו או שהוא יעשה לעצמו כדי שלא ירגישו אחרים בטומאתה.

וכל זה בין ממש אבל מיין ענבים מותר בכל זה בפשיטות וכמו שכתב בן באבני שהם עיין שם.

ה. יקדש וישתה בהסיבה.

ההסיבה היא לצד שמאל, וישען על הצד ולא על הגב, וצריך שישען על גבי כרית או ידית של כסא מרופדת או אם גב הכסא מרופד שישב לצד הכסא וישען על גב הכסא עצמו.

ט. שיעור ההסיבה. אין צריך להסב יותר מדאי שיהיה קרוב לשכיבה אלא נשען קצת. (ובספר אור לציון עמוד קנד כתב שחובה להסב לפחות בשיעור 45 מעלות, ובילקוט יוסף ח"ג עמוד קטז הראה פנים שהעושה כן לא יצא ידי חובת הסיבה מאחר והוא קרוב לשכיבה, וראה עוד להרב שמעון יוחאי אקוקה בהערותיו לספר פסח מעובין בדיני ההסיבה סעיף קסו הערה כז).

וידוע המעשה שמרן זצ"ל בא לבקר אצל בנו הרב יעקב זצ"ל בעת חוליו ונשאל מאיתו מהו שיעור ההסיבה, והשיב מעט וכנ"ל, מאחר בלאו הכי היום אין רגילים בהסיבה, וכן נהגו כמה וכמה מגדולי ישראל כהגרי"ש אלישיב והגרי"ז אויירבך זצ"ל ועוד).

י. אשה חייבת בהסיבה ואם לא הסיבה בדיעבד יצאה אבל איש שלא היסב לא יצא ידי חובתו.

יא. אחרי הקידוש נוהגים לאכול ביצה קשה זכר לקורבן חגיגה ויברך עליה שהכל וברכה אחרונה. (ראה שו"ע סימן תעג סעיף ד' וחזון עובדיה הלכה לו ועוד כתב הרמ"א סימן תעו סעיף ב' נוהגים בקצת מקומות לאכול בסעודה ביצים זכר לאבילות, והטעם משום שליל ט' באב נקבע בפסח ע"ש).

ושמעתיה מהרב אלעזר רז שליט"א בדרשתו בשבת הגדול לפני כ-15 שנה שסיפר שנהגו בבית הוריו שכל אחד שובר הביצה על ראש חבירו דרך שחוק ומעורר שמחה אצל בני הבית.

יב. ידוע שצריך שתהיה קערה של ליל הסדר ובה כל הסימנים, ואחד הסימנים הוא ביצה ויניח כמה ביצים שצריך לו ולמשפחתו ועוד ביצה אחת מיותרת כך שגם אחרי שכולם יאכלו תישאר ביצה אחת בקערה, שסוד הקערה ישאר שלם תמיד.

יג. מי שהיין מזיקו.

א. מי שאסרו לו לשתות יין ויגרום לו חולי (ללא קשר סוכרת)

יקח לארבע כוסות מיין תפוזים סחוט, ויתן לתוכן שליש משקה משכר כמו ארק וכדומה כשר לפסח, ואם קשה לו האלכוהול, די במיין תפוזים לבד.

ואת הקידוש (קדש) ישמע מבעל הבית או אדם אחר. ואם הוא לבד, יעשה את הקידוש על הפת ואחר שיאכל הפת ישתה כוס ראשון על מיין תפוזים.

ב. חולה סוכרת. יקח יין ללא סוכר. ואם לא השיג, ישתה יין יבש ב-3 כוסות ראשונות רק רוב רביעית שזה 45 ססי וכוס אחרונה רביעית שזה 81 ססי ובסך הכל 216 ססי ויעגל ל-220. וכמות זאת בין יבש מותרת גם לחולי סוכרת.

ורחץ

נוטלים ידיים בלי ברכה מאחר ובאים לאכול כרפס טבול במי מלח וכל דבר שנגע באחד משבעה משקים צריך נטילה בלי ברכה.

כרפס

א. יקח כרפס ויטבול במי מלח שהכין כבר מערב החג ומברך בורא פרי האדמה ויכוון לפטור גם את המרור ויאכל בלי הסיבה.

ב. מי ששכח להכין מי מלח מבעוד יום, מותר להכין ביום טוב עצמו, ויעשה כמות קטנה והרוב יהיה מים, כמבואר בשולחן ערוך סימן שכא' סעיף א', או אפשר להכין מים עם מיין לימון כמו שכתב בן באור לציון ויקפיד גם כן שהרוב יהיה מים (ומותר לסחוט הלימון ביום טוב או בשבת לדעת שולחן ערוך וכמו שכתב מרן הרב עובדיה בספר לית חן סימן שכ' ודלא כהאר"י לציון שכתב ליתן מלח תחילה ועליו הלימון ואחר כך מים).

ג. הטעם שאוכלים כרפס טבול הוא כדי שיראו התנינוקות וישאלו מדוע מטבילים ואוכלים עוד לפני שהתחילו בסעודה הרי כל השנה מטבילים רק בתוך הסעודה? (כמו שמטבילים הלחם בסלאט)

והתשובה לתנינוקות כתב הבית חדש בסימן תעג'

א. שהטיבול שקודם הסעודה בלילה הזה הוא דרך חירות כדרך בני חורין שמטבילין קודם הסעודה להמשיך תאוות המאכל.

ב. כיון שיש זמן רב עד הסעודה מאחר ויקראו הגדה ועוד, לכן מטבילים עכשיו למטימה בעלמא להשקית הרעב

ד. את הכרפס לא אוכלים בהסיבה.

ה. אין לאכול כרפס יותר מכזית.

ו. מצאתי כתוב בשם הגר"ק והגרי"ש זצ"ל דאין לברך על הכרפס בורא פרי האדמה, מאחר והוא יותר טוב לאכילה מבושל מאשר חי.

אולם למעשה כששאלו זאת למרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל השיב שאצל הספרדים הכרפס נאכל חי כמו מבושל. ואכן יש כמה וכמה סוגי סלאט שהם מתעורבות ירק עלים בלבד כמו כוסברה ופטרוזליה ושמיר וסלרי בלבד כידוע.

ומלבד זאת ראיתי לידידי הרב אוריאל זאדה שליט"א בספרו אור המועד שהביא מהגדה של פסח להריטב"א וזה לשונו: אלא כך הוא הענין, כי בלילה הזה מצותו קובעתו ועושה אותו כאילו מידי דחו, כיון שאנו חייבים לאכול, וכן דנתי לפני רבותי שיחיו עכ"ל הלכך ברור הוא שאין לשנות.

ז. מי שאין לו כרפס, או שאינו אוהב ירק זה יקח ירק אחר כמו תרד או כוסברה וכדומה. ובפסח מעובין כתב לוקח כרתי (לוף) ועיין שם שנתן רמז בזה, אולם מה שכתב שהוא נאכל חי טוב ממבושל ולכן ברכתו אדמה, הנה כיום הלוף נאכל מבושל יותר מאשר חי ואם כן ברכתו כשהוא חי יהיה שהכל, ולכן כתבתי ליקח ירק אחר.

ח. טוב על דרך הסוד להשאיר מעט כרפס בקערה שיהא סוד הקערה שלם.

יחץ

א. בקערה יש שלש מצות. יקח את המצה האמצעית ויבצע לשנים, חתיכה גדולה וחתיכה קטנה, ויציר בדעתו שהחתיכה הקטנה כעין אות דלת' והגדולה כעין אות ואו', והחלק הגדול מניח לאפיקומן והחלק הקטן מניח בין המצות.

ב. כתוב בדרשות מהר"ל שהאפיקומן יהיה לפניו תחת המפה בשולחן. אם כן מה שנוהגים להחביאו ובני הבית מחפשים אחריו, יעשו כן סמוך לימון אכילת האפיקומן ועד אז יהיה תחת המפה.

ג. יש נוהגים להניח האפיקומן בכיסוי שלו ולכרכו במגבת על שכמו ושואלים אותו מאין באת? ממצרים. ולאן אתה הולך? לירושלים. וגם בזה אם רוצה להרבות שמחה אצל ילדיו יתן לכל ילד וילד לעשות כן

מגיד

א. לפני ההגדה יניח בקערה מיני קליות ואגוזים, ויאמר לילדים שמי שיהיה מרוכז בקריאת ההגדה וישאל שאלות מעניין ההגדה יקבל מהקליות בכל פעם שישאל. (ולא יתן בכל פעם אלא מעט, כי מאחר שיש לו לילד כל צרכו כבר אינו מרוכז בהגדה).

המשן בעמ' 4

מטרות העצמיות

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

המשן מע' הקודם - נשאלו בקו - הרב אלון בן שבת

ב. כדאי שקודם שיכנס הפסח כל בני הבית יעלו לישון כדי שיהא להם כח בקריאת ההגדה, והענין דורש הסברה טובה לילדים והם יעלו בחפץ רב.
ג. גם כדאי לומר לילדים שאחרי האפיקומן כל ילד יקבל מתנה וכך ישארו ערים כדבעי. (ואין מדובר במתנה גדולה אלא דברים סמליים שאמורים בעיקר להביע את אהבתו כלפיהם כמו ספר או תכשיט וכדומה) וכן ראיתי כתוב בילקוט יוסף פסח חלק ג'.

ד. מגביה את הפרוסה הקטנה ואומר הא לחמא עניא, ואין לומר "כחא לחמא עניא, (פסח מעובין סעיף רמז בשם משה סימן תרל) וכן אין לומר הא כלחמא עניא, (הגדה של פסח חז"ע) ויש לומר הא לחמא בעיני ולא בפתח והטעם על פי הקבלה (מחזיק ברכה סימן תע"ק"ו וכן הוא בהגדה של פסח חז"ע)

ה. יש נוהגים לפתוח את הדלת בשעה זו וכיום אין זה חובה כלל בגלל המצב הבטיחותי ששורר בארץ ובעולם. (וכמו שכתב כ"ז בפסח מעובין)

ו. לפני אמירת מה נשתנה יסיר מהשולחן את המצות והקערה כדי שיראו התינוקות וישאלו, וידע להשיב להם שאסור לאכול עד שלא נספר ביציאת מצרים.

ז. אחר שיאמרו מה נשתנה יש לבעל הבית להסביר כפי יכולתו בעברית פשוטה פירוש הקושיות. (לכן כל אחד יראה לפנות לו זמן להבין הקושיות והתשובות וראיתי להסביר כאן הקושיא "שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת והלילה הזה שני פעמים" והביאור הוא שאף שגם בשאר לילות אנו מטבילים (וכמו שכתבתי בערך כרפס) מכל מקום אין זה בתורת חיוב אלא אם רוצה עושה כן, והלילה הזה שני פעמים האחד בכרפס מתורת מנהג שישאלו התינוקות וכן"ל והשני במרור שהוא בתורת חיוב (לדעת השולחן ערוך עצם הטיבול של המרור בחרוסת הוא מצוה ולא רק לבטל הארס שבמרור ועיין שו"ת חזון עובדיה סימן לט)

ח. יחזיר את הקערה לשולחן וישאר המצות גלויות

ט. מוזגים כוס שני. ואין צריך שטיפה כי מה שנשאר בו הוא מכוס ראשון. (ואפילו על פי הסוד אין צריך הדחה, חזון עובדיה)

י. הטעם לכוס שני כדי שהתינוק ישאל מדוע קודם הסעודה כבר שותית? והתשובה כדי לומר על הכוס את ההגדה להזכיר את כל הניסים שנעשו לנו במצרים.

יא. אחר כך יחזיק הכוס בידו ויאמר עבדים היינו כי זה בעצם התשובה המרכזית לכל השאלות ובהיות שנעשו לנו כל הניסים אנו עושים כל הדברים הללו, וגם את זה צריך להסביר לילדים שזה בעצם התשובה על מה נשתנה.

יב. מותר בהחלט לומר את ההגדה מיושב ולא צריך לעמוד.

יג. ידוע הפתגם "בלע מצה יצא, בלע הגדה לא יצא" לכן כל אחד יראה איך המנגינה הנכונה של ההגדה. וברוך ה' יש לכל עדה מנגינה מיוחדת משלה ואין עניין להריץ את ההגדה. ואם הוא בר דעת יראה בספרים כל מיני משלים המושיבים את הלב וימצא מקום לשלבם בתוך ההגדה ולא יאמר פלפולים והקירות שמכבירים על לב השומעים ומטריח על בני ביתו והעיקר בכל זה לצאת ידי חובת "והגדת לבנך" לפיכך צריך שדבריו יהיו מכוונים לילדיו לכן כל אחד יחשוב מראש מי האנשים הכי נוחים לו לעשות עמם את ליל הסדר ולא יפסיד את הלילה הזה.

יד. אסור לדבר דברי חול באמצע ההגדה.

טו. כשאומר "והיא שעמדה" יססה המצות ויאחז הכוס בידו עד מציילנו מידם ואחר כך יגלה שוב עד שיאמר לפיכך אנחנו חייבים להודות שייססה שוב הפת ויחזור לאחוז הכוס בידו.

טז. כשמגיע לאמירת "דם ואש ותמרות עשן" יקח כוס ריקה וישפוך בכל תיבה מעט סך הכל 3 פעמים, ואחר כך בכל עשרת המכות עוד 10 פעמים, ואחר כך באמירת דצ"ך עד"ש באח"ב עוד 3 פעמים, סך הכל 16 פעם. וכוס זו יש לשפוך לכיור.

יז. הכוס שממנה שפך קצת קצת שהיא בעצם כוס שני צריכה שטיפה והדחה ומוזג שוב פעם יין לכוס שני, פסח מעובין.

יח. שותה כוס שני בהסיבה כשיסיים את לפיכך.

יט. כתב בפסח מעובין, קודם שיאמר לפיכך יגביה הקערה ויסובב מעל ראשי

הקטנים. ומכאן יש להביא סמך למה שנהגו יוצאי צפון אפריקה בתחילת הסדר לעשות כן ואמורים "בבהילו יצאנו ממצרים השתא הכא בני חורין" וכן העיר שם בקצרה הרב המביא לדפוס בקמחא דפסחא. וראה עוד בילקוט יוסף עמוד ת' שהביא כמה מקורות למנהג הנ"ל וכתב שאין לעשות כן מעל ראשי הנשים, אם לא איש מעל אשתו וכדומה, ולא יעשו בזה ליצנות, וגם לא יאריכו בזה מפני טורח הציבור.

כ. אין חיוב לעמוד בעת קריאת ההלל של ההגדה וכן בהלל שאחר שולחן עורך. והמחמיר תע"ב.

רחצה

נוטלים ידיים בברכה.

מוציא מצה

א. יקח המצות כסדר שהניחם מצה העליונה והתחתונה והאמצעית התחתונה, ומברך המוציא ועל אכילת מצה ושומט מצה התחתונה מידו וחותר כזית משני המצות הנשארות ואוכל בהסיבה תוך שיעור של 4 עד 7 דקות.

ויאכל משני הכזיתות ביחד ואם קשה לו יתחיל קודם בכזית של מצה עליונה.

ב אין צריך להחמיר כדעת תרומת הדשן שמוצריך ללעוס היטב את כל הכזית ואז לבלוע בפעם אחת ושמעתי ממרן זצ"ל שהיה אחד בעיר בני ברק שהחמיר בזה ונתקן והוביל לבית החולים, ועוד שמעתי ממרן שאחר שיצא ספרו על פסח לאור ונתנו במתנה להרה"ג יהודה צדקה זצ"ל וראה מה שכתב בזה, הודה למרן במאוד מאוד היות וכל שנה היה מצטער צער גדול מחמת החומרא הזאת, לכן די למי שרוצה להחמיר שיאכל משני הכזיתות ביחד ויבלע מעט מעט.

ג. שיעור כזית הוא 9 דרהם וכיום הוברר מעל לכל ספק משקל הדרהם שאינו יותר מ-3 גרם ונמצא דרהם אף במשקל של 2.6 גרם א"כ שיעור כזית הוא 27 גרם ויוסיף עוד 2 גרם לפירושים שנשארים בין השיניים סך הכל 30 גרם (ושמעתי שכעת נמצא הכלי היו יוצקים לתוכו המתכת שממנה היו עושים את המטבע, ובמידה נמצא שהוא מכיל מטבע של 2.97 גרם, ואם כן חזר הדרהם לקרוב ל-3 גרם, ועדיין די לנו שלשער כזית ב-30 גרם)

ד. הנה אף שבכל מדידה יש לשער אך ורק בנפח ולא במשקל, כבר כתב בספר פתח הדביר שאחר שבדקו הנפח בדבר מסוים וראו כמה משקלו, יש לשער מעתה ואילך במשקל, כי המון העם טועים בזה ואינם יודעים לשער בנפח.

והנה במצות עבודת יד קשות, בדקו חכמי דורינו וראו שבמשקל של בין 11 גרם ל-18 גרם יש כבר שיעור כזית, אולם במצות יד עבות ורכות הוא להיפך ומאחר והן כבדות, משקלן גדל, ויש כמה שבדקו וראו שבמשקל של 35 גרם הוא שיעור כזית, ובספר אורחות רבינו להרב דוד יוסף שליט"א חלק ב עמוד תצז כתב שמרן הרב עובדיה אמר לו שיש להחמיר בהם ליקח משקל של 40 גרם מאחר וכך בדקו כמה מהחכמים, (הרה"ג מאיר מאוזו שליט"א ועוד) וכן כתב בהליכות מועד עמוד קסט.

אולם בשו"ת ברכת יהודה חלק ה סימן מא כתב שאף הוא עשה מעשה ובדק ויצא לו השיעור 30 גרם, ע"ש ובאמת שהרואה בפתח הדביר יראה שכתב מפורש שאם המצה אפיה יפה "כבר שיער הרב נר מצוה ומצא מכוון" (מכוון, שאין הפרש בין הנפח למשקל במצה עבה ואפיה היטב)

והשבתי כי יתכן שאף במצות הרכות יש י' סוגים, יש שהן רכות מאוד ובדרך כלל של יהדות תימן, ולהם השיעור הוא 30 גרם במשקל, ויש שאף שהן רכות אבל הם דחוסות וכבדות, והשינוי נתון בכמות המים שנותן בקמח, ולהם השיעור הוא בין 35 ל-40 גרם, ועל כל פנים מי שיכול להחמיר בזה ולא יגיע לאכילה גסה ראוי שיקח לכל הפחות 35 גרם, אולם לשאר בני ביתו אין להקפיד אם יקשה עליהם שיעור הלו.

ה. אם יש לו משקל מכני מותר לשקול ביום טוב עצמו ואם הוא משקל דיגיטלי יעשה כן מערב י"ט.

ו. מחלק נ"ל למסובים. אלא שבדרך כלל אין מספיק מן המצה שבקערה לכולם, לכן יכין לפני ליל הסדר שקית עם מצות מוכנות מחולקות, ויניח לפני כל אחד כזית אחד ואחר שיברך יאכל כל אחד הכזית שלו.

נמצא: בעל הבית אוכל 2 כזיתות והאורחים כזית אחד, מאחר והם לא מקבלים מהתנייה של מצה האמצעית (שו"ת חזון עובדיה)

ז. יש להקל ולשער לקנים וילדים כזית 20 גרם בלבד. ולכן יכין מראש כזית לילדים וזקנים וכזית לגדולים.

המשן בעמ' 5

מטרות העמידה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

המשן מע' הקודם - נשאלו בקו - הרב אלון בן שבת

מרור

א. יקח חסה 30 גרם (בחסה שיעור המשקל והנפח שווה לכולי עלמא, אור לציון חלק ג עמוד קסד) וישקע מקצתה בחרוסת ולא ישים כל כך חרוסת שתבטל טעם המרור ויאכל בלא הסיבה.

ב. הנה השולחן ערוך כתב וישקענו כולו בחרוסת. והמנהג לשקע קצת וכמו שכתבו הפרי חדש והארץ חיים.

ג. נודע מה שכתב רבינו יונה שצריך לנער את החרוסת לגמרי שלא יבטל טעם המרור, ואף שיש ראשונים שכתבו שלא צריך לנער מכל מקום השולחן ערוך פסק לנער, אולם לכאורה לפי המנהג שלא משקעים כל המרור בחרוסת רק מקצתו יש לומר שאין צריך לנער לגמרי אלא אפשר שיהיה מעט חרוסת כל שאינה מבטלת טעם המרור... וראה בכל זה באורך בשו"ת חזון עבדיה סימן לט'-מ' באורך.

והילדים שאוהבים את החרוסת יש להסביר להם הענין ויאכלו אחרי המרור עוד חסה עם חרוסת כפי רצונם רק שאת המרור הראשון יאכלו לפי ההלכה.

ד. יש לשער המרור לילדים וקנים 20 גרם וכנ"ל בדין המצה וגם זה יכין מראש..

ה. האשכנזים לוקחים למרור כריין והוא מר כלענה וחרף מאוד ואין לנו כלל לקחת ירק הלוה ובכלל יש לומר שלקחו בן בחוץ לארץ כי החסה לא היה מצוי שם כלל, וראה בפרי מגדים (יורה דעה סימן צו ס"ק א שפתי דעת) שכתב על ירק תרד שלא ידע מהו ולא ראיתיו עד הנה ע"ש. והטעם לזה ברור מחמת מזג האוויר ששוור בארצות אשכנז לא יכלו לגדלו וכן החסה, ועל כל פנים הספרדים צריכים להמשיך במסורת אבותינו וליקח חסה למצות מרור.

ו. סדר הקערה מובא בכמה אופנים בספרים והמובחר לילך אחר רבינו האר"י הקדוש שצייר בזה סדר הקערה כדוגמת עשר ספירות וכך הוא:

בראש הקערה יניח ג' המצות וזה כנגד ג' ספירות תתר חכמה בינה. ומתחתיהן יניח בצד ימין הורוע כנגד חסד, ובצד שמאל הביצה כנגד גבורה, ומתחתיהן באמצע יניח מרור כנגד תפארת, ומתחתיו בימין יניח חרוסת כנגד נצח, ובשמאל כרפס כנגד הוד, ומתחתיהן באמצע יניח חזרת כנגד יסוד, והקערה עצמה היא המלכות.

ובחזון עבדיה העיר שלפי הספרדים החזרת היא החסה ולא הכריין שנהגו באשכנז.. ויש שהבינו לפי זה ליתן בקערה גם בחזרת וגם במרור חסה פעמיים, וזה אינו ורק בחזרת יתן חסה אבל במרור יתן "הינדבא" שהוא עולש של זמנינו וכן כתב בפסח מעובין וכן כתוב באור לציון וכן ראיתי במעיין אומר. ואם אינו מוצא עולשין יתן ירק אחר ממין המרור ואם אין לו אלא חסה יוכל לשים פעמיים חסה..

אולם כשאומר מרור זה שאנו אוכלים לפי מנהגינו שלוקחים גם לאכילת מרור וגם לאכילת כורך את החסה יש להגביה את החסה. וטוב שיגביה שניהם גם את העולש וגם את החסה וכן כתב בפסח מעובין.

ז. הורוע אפשר שיהיה מכנף עוף והוא הכי קל להשיג ויצלהו על הגז או בתנור ואסור לאוכלו בליל פסח כלל רק למחרת.

כורך

א. לוקח כזית ממצה התחתונה וכזית מרור וטובל בחרוסת ואין צריך לנער כמו במרור כיון שהוא לזכר בעלמא ורק טיבול בעלמא ואוכל בהסיבה.

ב. אין לדבר מעט מוציא מצה עד סיום כורך רק בדברים הנוגעים לזה.

ג. קודם שיאכל יאמר "מצה ומרור בלא ברכה זכר למקדש בימינו יחודש כהלל הזקן שהיה כורכן ואוכל בבת אחת לקים מה שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו" (שולחן ערוך. ולא כביאור הלכה שכתב לא לומר כן. שו"ת חזון עבדיה סימן מא')

ד. אופן עשיית החרוסת

א. יעשה אותה עבה זכר לטיש ויתן בה תפוח, זכר תחת התפוח עוררתיק, ורימון זכר כפלה הרימון רקתך, ותאנה זכר התאנה חנטה פגיה, ותמר זכר אמרתי אעלה בתמר, ואגוז זכר אל גנת אגוז ירדתי, ושקד על שם ששקד הקב"ה על הקץ, ונותן לתוכו יין אדום זכר לדם, וקינמון כתוש וזנגביל יבש כתוש ושכולת נרד כתוש (לא טחון) זכר לתבן, וזהו מנהג יוצאי צפון אפריקה ועוד.

ב. מנהג בני בבל ליקח תמרים ולהרתח אותם במים ולסנן היטב ואחר כך להניחם במחבת על האש עד שנעשה דבש ומוסיף שקדים ואגוזים טחונים וכן נוהגים גם בני וכו' ודיסטאן ואפשר לקנות סילאן מאה אחוז תמרים ולהוסיף שקדים כנ"ל

ובשו"ת חזון עבדיה ישב מנהגם על פי ההלכה אף שאין נותנים כל הדברים הנ"ל (וראה שם שהביא מנהג בני סלוניקי לעשות החרוסת מערמונים ושבוש"ת בית דוד פקפק על זה).

והנה ההבדל ביניהם כי החרוסת הב' היא סמיכה אולם היא נוזלית ושייך בה מה שכתוב שולחן ערוך לנער החרוסת מעל המרור כי תיכף שמשקע בה המרור היא נאחזת בו היטב וגם אחרי הניעור נשאר מעט ושייך בזה לומר שאף באכילת חרוסת יש מצווה כדאמרין בגמרא ואינה רק לבטל הארס "קפא" הנמצא במרור כפי שהובא בגמרא אחד מאן דאמר, אבל סוג חרוסת הא' עשויה כטיט ממש וכשמשקע המרור בה ומוציא אין נאחו כלום במרור וכל שכן אם ינער לכן אחרי שמוציא המרור יניח מעט בכפית על המרור ויאכל בהסיבה וכנ"ל.

שולחן ערוך

א. יערוך השולחן ויסעד בשמחה.

ב. לא ימלא כריסו מאחר וצריך לאכול האפיקומן לתיאבון.

ג. אין לאכול צלי בלילה הזה, ואפילו צלי קדירה יש להחמיר, ובצלאו ואחר כך ביטלו יעש להקל. ומטוגן בשמן חשיב כמבושל, וצלי שטחו בשמן נחשב כצלי, ואפילו נותן מעט מים בקדירה יש להחמיר וכמו שכתב בשבט הלוי שצריך שיהיו המים ניכרים היטב שהוא תבשיל ולא צלי.

צפון

א. יוציא האפיקומן ויאכל כזית בהסיבה.

ב. אם אין מספיק מהאפיקומן לכל המסובין ישלים ממצה שמורה אחרת.

ג. יש לאכול האפיקומן קודם חצות ובדיעבד אם אכל אחר חצות יצא ידי חובה.

ד. אסור לאכול שום דבר אחר האפיקומן, אולם מים ושאר משקים שאינם משכרים או קפה ותה מותר.

ברך

מוזג כוס שלישית וטעון שטיפה והדחה כי הוא מלוכלך משיירי הסעודה ויברך עליו ברכת המזון ושותה בהסיבה.

הלל

א. מוזג כוס רביעי ואין צריך שטיפה והדחה (ולפי מה שכתבתי בכוס שני שאף לפי הסוד אין צריך שטיפה והדחה הוא הדין בכוס רביעי) ואומר עליו את ההלל.

ב. יאחז הכוס בידו במשך כל ההלל ואם קשה לו הדבר, יוכל להניח לפניו ורק בברכת יהללך יאחז בידו.

ג. יש לסיים ההלל קודם חצות ואם נתאחר רשאי לאמרו.

נרצה

א. אם עשה כן נרצה לפני ה'.

ב. ראוי לשיר שירי הסדר עם הילדים בסיום הסדר.

ג. כתב שולחן ערוך אין עולים לישן בליל הסדר עד שילמד דיני הפסח ותחטפנו שינה... ואכן זהו מה שכתוב בהגדה שהיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, וכל אחד קטן כגדול ילמד בהלכה ובאגדה עד שתחטפנו שינה, ואם עושה כן בוודאי נרצה הוא לפני השי"ת.

ד. כתב הרמ"א בסיומן תפא סעיף ב: ונוהגים שלא לקרות על מטתו רק פרשת שמע, ולא שאר דברים שקוראים בשאר לילות כדי להגן כי ליל שימורים הוא מן המזיקים.

אולם בספר בן איש חי פרשת צו אות לח כתב דצריך לומר קריאת שמע עם הפסוקים הנוהגים בכל לילה, כסדר רבינו האר"י, ובחזון עבדיה כתב גם כן דמנהגינו לקרא כל השלש פרשיות של קריאת שמע, ויש לברך גם כן "ברכת המפיל" בשם ומלכות, אלא אם כן סיים הסדר אחר חצות לילה, שאז אין לברך ברכת המפיל כי אם בלי שם ומלכות.

פסח כשר ושמן
אלון בן שבת

מטרות העצמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

נאמר "וּפָנוּ אֶת הַבֵּית בְּטָרֶם יָבֹא הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת הַנֶּגֶעַ, וְלֹא יִטְמָא כָּל אִשָּׁר בְּבֵית" - לפני שאתה רוצה להכריז שיש נגע טמא, תפנה את כל הכלים הטהורים - תוציא גם את כל המעשים הטובים שחברך עושה, תבליט את כל החסדים והמידות הטובות שבו, אל תביט רק אל הנגע. ולמה? משום שכאשר תספר רק את הרעה, את הדברים הלא טובים אוי' יִטְמָא כָּל אִשָּׁר בְּבֵית, גם אתה וגם אחרים לא תבחינו בין המעלות הטובות, לבין המעלות הרעות שבו, תפסלו את כולו מכף רגל ועד ראש לחלוטין ואף אין אחד שתיתאר לעצמו, שנוק כה גדול יוכל לצמוח רק מכמה מילים.

לכן, אם נכנסת אל בית חברך שרק כעת סיים לשפצו, וראית בעיניך איזו מרצפה עקומה ואיך יכול לשמור את הביקורת בחדרי לבך, אוי, לפני שאתה אומר בקול ססגוני:

"זה מה שיצא אחרי שנה וחצי של עבודה?! נראה שלכצף הייתה רק יד אחת?! מה זו הרצפה העקומה הזו?"

אוי' תוציא את כל אשר בבית, תוציא את הדברים הטובים: "הבית יפה מאוד! פשוט עבודה מקצועית, גם עיוור היה רואה שחכמה גדולה מושקעת בכל מטר ומטר, אך שים לב, יש כאן מרצפה אחת עקומה..." הדברים יתקבלו אחרת לחלוטין.

החבר מאחר לפגישה, מאחר בעבודה. לפני שאתה צועק בכעס: "דיי... עצלן! תפסיק כבר לאחר!" אל תשכח להוציא את כל אשר בבית, אמור לו: 'אתה חכם. חרוץ. בעל חכמה ותבונה, רק בעניין של האחריות כדאי מאוד לשפר - זה פשוט יעשה אותך מושלם.' כך הביקורת קלה יותר להתקבל, הנגע יהפוך ל'ענג' השומע יבין שאין כוונת המדבר להשמיץ, אלא באמת לתקן ולשפר. ודאי בהבלטת המידות הטובות, החסרונות יתגמדו גם בעיניך, והנגע קרוב יהיה להיות טהור.

חג הפסח זהו זמן 'ציאת מצרעים' - 'ציאה מ'מוציא רע'. בעבור זמן נכבד זה אנו חוגגים בכל שנה את חג הפסח - שהוא נוטריקון של פה - סח, הפה מדבר דברים טובים דברים של שבח לקב"ה, אנו מקיימים בפה את מצוות והגדת לבנך מעבירים את המסורה שלנו קדימה לדורות הבאים.

בכדי שהסיפורים שלנו יהיו אמינים ומקובלים על לב השומעים - על לב הבנים, אנו מוכרחים להיות דוברי אמת בעלי לשון נקיה, ילד היודע שאביו הוא אדם שקול, אדם מכובד, שמכבד את המילים שלו, את ההבטחות שלו הוא מקיים, אוי הוא גם יוכל לקבל מאביו בצורה הטובה יותר את סיפור 'ציאת מצרים': 'אם אבא שלי אומר. אז הוא יודע מה הוא אומר!...'

יהי רצון שכל אחד מאתנו יצא לחירות מן המצרים שסביבו, והקב"ה יחיש לגאולינו גאולה שלמה במהרה, אמן!

שירי המאה מן המדרח

הרב יוסף חיים בן שבת

רבי דוד בן זמרא

רבי דוד בן זמרא, המכונה בפי כל "הרדב"ז". נולד בספרד סמוך לגירוש (רל"ט, 1479). בגיל שלוש עשרה, בגירוש, עבר עם משפחתו למרוקו. מאוחר יותר הגיע לצפת ולירושלים, אך בעקבות הפרעות והמצב הכלכלי הקשה עבר למצרים, שם כיהן ארבעים שנה כאב בית דין וכראש הישיבה. לאחר מכן חזר לירושלים ומשם לצפת. בצפת התקרב לבית יוסף ולמב"ט שהעריכוהו מאוד. הרדב"ז זכה לאריכות ימים ושנים, ונפטר בצפת בשנת של"ד (1574) בהיותו בן תשעים וחמש שנים.

ר' דוד כתב מספר חיבורים שאינם מוכרים כל כך כמו, כללי הגמרא. מצודות דוד ועוד. אולם, שמו התפרסם בעיקר בגלל חיבורו הגדול: 'שו"ת הרדב"ז'.

תשובות הרדב"ז לאלפיהן מגוונות מבחינת הנושאים בהם הן עוסקות. ונביא כאן שתי דוגמאות מעט מאוד מוזער מתוך תורתו.

א. לרדב"ז יש כמה תשובות בעניין הר הבית. הוא היה נוכח בירושלים, והעיד על מיקומם של אזורים בהר הבית. (שו"ת רדב"ז, ח"ב, תרצ"א): שאלת ממני אודיעך דעתי אם מותר ליכנס לעליות הבנויות סביב לבית המקדש שהן בולטות לתוך המקדש על גבי זיוון וגזוזטאות, לפי שראית שנהגו בזה היתר ואין מוחה בידם. תשובה. דע שלא כל העליות שוות ולא כל הרוחות שוות וצריך אומדן יפה לראות אי זו מותרות ואי זו אסורה, וזה כי הדבר ברור שתחת הכיפה שם אבן השתיה בלי ספק הנקרא אצלם אלסכרא. מ"מ אין ספק כי האבן הזאת אשר תחת הכיפה היא אבן השתיה אשר עליה היה הארון בבית קדש הקדשים לצד מערב. הילכך מי שעולה בעליות אשר לרוח מערב או הנכנס לראות מהפתח אשר לצד מערב צריך לשער שיהיה בינו לבין הכיפה יותר מאחד עשר אמה.

המורם כי רדב"ז קובע שאבן השתיה נמצאת בדיוק תחת כיפת הזהב. בנוסף כתב גם כיצד ינהג אדם העולה להר הבית: ייזהר שלא להתקרב (בצד המערבי) יותר מאחת עשרה אמות אל הכיפה.

נדגיש כי להלכה ולמעשה חל איסור מוחלט להעפיל אל ההר! תא חזי כמה קולמוסים נשתברו ונשברים עדין בנושא טעון זה. ונצטט מעט מתשובתו של הרשל"ץ הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א בנושא וז"ל: "ועל כן, כל דברי הני רבנן המבקשים להתיר העלייה להר הבית על פי הבנתם באיזה טעמים מחודשים, תוך סתירת דברי הגאונים האוסרים, אין להם מקום על פי ההלכה, וכמה דיו השתפך וקולמוסין נשתברו על פתגם דנא וכמה יגדל הכאב על כי עתה נשאו ראש איזה אינשי להציג מקצת דברי הפוסקים והרדב"ז בפני המון העם דלא ידעו בין טומאה לטהרה, להטעותם בדרך עקלקלה בדבר הלכה."

ב. רדב"ז (שו"ת רדב"ז חלק ג סימן תקמו). מביא את הנימוקים ההלכתיים האפשריים לסיבת החומרות בחמץ בפסח וז"ל: שאלת ממני אודיעך דעתי מה נשתנה חמץ בפסח מכל איסורין שבתורה, שהחמירה עליו תורה להצריכו בדיקה ושרוף וכלה וגם ביטול, והוסיפו חכמים להצריכו בדיקה בחורין ובסדקין ולחפש אחריו ולשרש אותו מכל גבוליו ועבר עליו בבל יראה ובל ימצא ואסרוהו בכל שהוא ואינו מתבטל כלל. וחומרות כאלו לא נמצאו בכל האיסורין שבתורה. תשובה. הילכך עדיין צריך טעם, ועל כן אני סומך על מה שאמרו רז"ל במדרשות כי חמץ בפסח רמז ליצר הרע, והוא שאור שבעיסה. ולכן כלה גרש יגרש אותו האדם מעליו, ויחפש עליו בכל מחבואות מחשבותיו, ואפילו כל שהוא לא בטיל והרי זה אמת ונכון. והנראה לעניות דעתי כתבתי.